

Jongelui, gaat u zitten!

Jongelui, gaat u zitten!

Johann van Rossum

*Mijn dank gaat uit naar
Marga, Niko, Kees en Joop,
die met me 'meelazen' en
een fijne steun voor me waren.*

Johann van Rossum

coverontwerp: Brave New Books

illustraties: Guus van Velthoven en Johann van Rossum

paperback.

ISBN 9789402147840

hard cover

ISBN 9789402145847.

Uitgeverij: Brave New Books, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, fotografie, microfilm of op welke andere
wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de
uitgever en auteur.

www.johannvanrosum.nl

1^e druk © Johann van Rossum 2017

2^e druk © Johann van Rossum 2023

Inhoud

Jongelui, gaat u zitten	5
Vmbo	6
Stalagmieten en stalactieten	8
Gegeven paard	11
Hij ging te vroeg af	14
Doornroosje	19
Benno	21
Hij is van plastic	23
TypEx	25
Ze kijkt!	27
Ik knip u er nooit af hoor	32
Een jointje moet kunnen	38
Ouderavonden	42
Navels	50
Verslagenheid	52
M&M-klas	58
Ik durfde het bijna niet te vragen	60
Anouk	65
Wat uit te leggen...	69
Links, rechts	70
Jessie	71
Invalles	75
Gezond en rookvrij	79
Bjørn	82
Mee opgezadeld...	86
Lotte	89
Hier hoor ik even niet bij!	93
Huisbezoek	96
Vermist	101
Mush	104
Another day at the office	108
Roman	113
Loverboy	118
Burn-out	120
Voorjaarsvakantie XL	123
Hekkertje	126
Hier is ik weer	127

Mannentepels	131
Hé, meneer!	134
En erg druk, punt	140
Helden...	143
Guus	147
Mandril	153
Langs de lijn	157
Aïcha	160
Mooi, toch	163
Petten, bandana's en hoofddoeken	165
Blind date	168
Jezus moet een meisje geweest zijn	172
Examens	175
MY	179
Docentenagenda's	181
Nablijvertje	182

Homines dum docent discunt

Men leert door les te geven.

(Seneca)

Jongelui, gaat u zitten!

Hoe vaak zal ik dit verzoek gedaan hebben aan de schare die ik aantref of ontvang op de pakweg zeventig vierkante meter, die ik mijn lokaal mag noemen? Ben ik aan het begin van mijn loopbaan als docent absoluut alleenheerser binnen de muren van de lesruimte, de democratisering van het onderwijs dringt vrij vlot door tot in mijn klaslokaal. Uiteindelijk cijfer ik mezelf zoveel mogelijk weg in het onderwijsproces.

Ik word nu getolereerd en ingeroepen als vraagbaak wanneer mijn leerlingen weer eens wanhopig roepen ‘dat ze er echt niet uit komen!’.

Ik weet me zo nu en dan redelijk verdienstelijk te maken.

Ik heb echt een schitterend beroep!

Ik kom nu een verhuisdoos vol docentenagenda’s tegen. Ik kan ze, net als de stapel klassenfoto’s, niet weggooien; bij iedere naam en ieder gezicht hoort een verhaal. Een aantal anekdotes haal ik zonder moeite terug, alsof ik nog gisteren voor de klas stond. Ik heb heel af en toe in het belang van leerlingen en collega’s een rookgordijntje opgetrokken.

VMBO

Tot op het eind van mijn opleiding aan de pedagogische academie ben ik er steevast van overtuigd, dat ik ergens op een lagere school als onderwijzer aan de slag ga.

Daar word je ‘meester’ genoemd, een eretitel vind ik; je mag alleen niet de afkorting gebruiken...

Een beetje lastige zesde klas, groep acht nu op de basisschool, had mijn voorkeur. Ik heb mijn hoofdakke gehaald; de baan van schoolhoofd was ik zeker niet uit de weg gegaan.

Toen ik ging solliciteren, waren ruim honderdvijftig studenten in de regio gelijktijdig een baan aan het zoeken.

In de krant ontdek ik een fulltime baan als docent avo op een lagere technische school. Ik voldoe aan de eisen, meen ik. Voor de zekerheid neem ik de advertentie mee naar de academie en laat hem aan mijn studiebegeleider zien.

“Helemaal op jouw lijf geschreven. Leerlingen die je echt moet motiveren en die eigenlijk alleen maar naar school komen om een vak te leren. Daar ligt een uitdaging. Ik zie jou ook niet zo gauw in de onderbouw van een lagere school werken. Pak die baan!”

“Weet u toevallig wat avo betekent?”

“Dat is algemeen vormend onderwijs: Nederlandse taal, rekenen en wiskunde, aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer, biologie en natuurkunde. Dit zijn op een lts de gewone theorievakken. Veel leerlingen zien ze als ballast, een noodzakelijk kwaad. Knap als je ze daar warm voor kunt krijgen!” Ik stap het voortgezet onderwijs in en ga eenenveertig jaar deze uitdaging aan. Een beslissing die ik, net afgestudeerd aan de pedagogische academie, neem en waarvan ik nauwelijks spijt krijg.

Lts, de lagere technische school, wordt net voor de eeuwwisseling vmbo, voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs.

Leerlingen blijven grotendeels dezelfde; etiketten veranderen, de invulling nauwelijks. De ito-leerling, individueel technisch onderwijs, krijgt voortaan leerwegondersteunend onderwijs. Leerlingen met extra begeleiding dragen in het vervolg een onzichtbaar rugzakje mee. Een drukke leerling kan nu last hebben van ‘adhd’. Zijn stille in-zich-zelf-gekeerde klasgenoot krijgt het predicaat ‘licht-autistisch’ of ‘pdd-nos’.

Voor mijn lokaal staat op een dag een meisje met dichtgeknepen ogen en in de hand een witte stok met rode strepen, ze heeft een kingsize studieboek voor mijn vak bij zich en geeft aan dat ze in de buurt van het bord en het raam moet zitten.

Aan het vriendelijke verzoek om mijn snor en baard af te scheren ten behoeve van een liplezende ‘rugzakker’ heb ik nooit voldaan.

De schoolbevolking wordt er wel interessanter op.

Cito-scores worden belangrijk en graadmeter voor een al dan niet succesvolle schoolloopbaan. Het vmbo dreigt de vergaarbak van de laagste uitslagen van de basisschooleindtoets te worden. Een leerling die bewust kiest voor een vak in de techniek of in de zorg, ze zijn er nog steeds en ik prijs me gelukkig aan hen les te hebben mogen geven. Stuk voor stuk tot op het bot gemotiveerd om een ambachtelijk beroep uit te gaan oefenen. Een enkele keer verwijst de cito hen naar de mavo of havo en kiezen ze desondanks voor het vakonderwijs. Misschien pakken ze veel later de draad weer op en gaan ze alsnog de uitdaging aan met de theorie op middelbaar en hoger beroepsonderwijs.

Ik herinner me de havist, die het liefst metselaar wil worden, wanneer hij zich op onze school meldt. Hij komt uiteindelijk in het traject van de gemengde leerweg. Hij krijgt naast praktijk toch een flinke portie theoretische vorming mee. Hij slaagt cum laude en haalt daarna nog vlot óók cum laude het havodiploma twee straten verderop...

“Gewoon om te laten zien dat ik het kon”, vertelt hij trots, wanneer hij nog een keer op school langskomt met het nieuwverworven getuigschrift. Hij is op dit moment intens gelukkig als kraanmachinist op een van de prestigieuze bouwprojecten in Qatar. Hij heeft overigens een iets interessanter inkomen dan ik op dit moment.

Stalagmieten en stalactieten

Aanvankelijk geef ik ook nog een paar uurtjes aardrijkskunde. Het van buiten leren van plaatsnamen hebben onze leerlingen op de basisschool al afgezworen. De lesmethoden voor de lts'er zijn meer gericht op kunnen dan op kennen. Het handenarbeidlokaal staat op het eind van het schooljaar vol met modellen van molens, sluizen, boortorens, dijken en polders. De mogelijkheid van excursies naar de waterzuivering, een agrarisch bedrijf of een elektriciteitscentrale wordt ten dienste van de geografie ten volle uitgebuit. Ik trek er verscheidene keren op uit met mijn klassen om de werking van een gemaal te toetsen aan de werkelijkheid en de meteoroloog van het naburige militaire vliegveld geeft mijn leerlingen graag uitleg over de metingen van het weer. Daar kan geen boek met hoge- en lagedrukgebieden tegen op!

De schoolreis gaat dit jaar naar België. De fortificatie van Dinant en het museum over het Ardennenoffensief staan op het verlanglijstje van mijn collega geschiedenis. Al weken vooraf vertelt hij over de laatste stuiptrekkingen van het Duitse leger in de Tweede Wereldoorlog. Hij draait de film 'The Battle of the Bulge'. In de weken daarna is het woord '*nuts*', het befaamde antwoord van generaal Patton op het Duitse verzoek tot overgave, erg populair op het schoolplein

In de lessen aardrijkskunde bereid ik de leerlingen voor op het bezoek aan de grotten van Hotton. Hoe de grotten door de natuur gevormd werden en dat alles gelardeerd met prachtige foto's van ondergrondse galerijen en rotsformaties. Het verschil tussen stalagmieten en stalactieten teken ik vlot op het bord en ik hoef niet eens het ezelsbruggetje te vertellen om de juiste benaming van de staande en hangende druipsteenkolommen te onthouden. Daar zijn ze grinnikend zelf ook al achter. Op mijn vorige school hebben we een stuk druipsteen in de vitrine; we moeten nu genoeg nemen met een afbeelding. Deze laatste opmerking had ik beter niet kunnen maken... Twee touringcars brengen de vijfenzeventig tweedeklassers en zeven begeleiders naar de reisdoelen. Een bustocht van enkele uren waarbij we met enige regelmaat de vriendelijk aangeboden hoeveelheden snoep beleefd afslaan.

De citadel hoog boven Dinant is bereikbaar met de kabelbaan, maar het merendeel verkiest de ruim vierhonderd treden tellende trap vanuit de stad. Het achttiende-eeuwse verdedigingswerk heeft haar functie van bewaking

van de Maas al lang verloren. De leerlingen genieten van de rondleiding door de gewelven en het prachtige uitzicht over de stad.

De aangeschafte Belgische franken worden zuinigjes uitgeven bij de kiosk bij de parkeerplaats aan de rivier. Ik zie een paar knullen dapper het wisselgeld in muntjes van Luxemburgse origine retourneren. Daar trappen ze vandaag niet in!

We zetten de busreis voort dieper de Belgische Ardennen in naar het plaatsje Hotton. Na een uur staan we bij de ingang van de grotten. De gidsen benadrukken dat we een stukje volledig beschermd natuurlijk erfgoed betreden en dat er gekeken wordt met de ogen en niet met de handen.

We gaan zo'n zeventig meter diep door een doolhof van gangen, langs onderaardse rivieren met watervallen en diepe kloven. Dat alles bij een temperatuur van niet meer dan twaalf graden. Een enkeling die het kledingadvies voor dit onderdeel niet opvolgde, beklagt zich tevergeefs over de duur van de rondleiding. De rest verbaast zich over deze wonderlijke speling van de natuur.

Op de reis naar Bastonge komt Anjo naast me zitten. Zijn rugzak houdt hij op schoot.

"Was hartstikke mooi, meneer. Ik had zoiets nog niet gezien. Ik vond het wel eng daarbeneden. We zaten best diep."

"Vijfenzeventig meter volgens de gids en er zijn gedeelten die ze nog niet bezocht hebben, die moeten nog veel dieper zijn", weet ik hem te vertellen. Dan kijkt hij om zich heen en heeft er zich van verzekerd dat niemand op hem let: "U zou best zo'n stalactiet in de klas willen hebben, niet?"

"Ik heb wel gekeken, maar ze zijn hier niet te koop."

"Ik heb er eentje voor u, meneer", fluistert hij en opent voorzichtig een klein stukje van de rugzak.

Hij onthult een witgeel stuk steen ter grootte van een enorme suikerbiet. Het heeft ook wel veel weg van zo'n beetwortel, meen ik. Ik schrik me rot en dek het stuk druipsteen snel af. "Hoe kom je daaraan?", ik vrees het antwoord al te kennen. "Lag daar op de grond. Niemand heeft gezien dat ik het oppakte, hoor!", verzekert hij.

"Jezus, man. Dat is hartstikke strafbaar!"

"Ja, wilt u hem nou of niet?"

“Eh, ja, maar houd je hem alstublieft in jouw rugzak?” vraag ik laf. De rest van de weg naar het oorlogsmuseum in Bastenaken krimp ik ineen, wanneer ik ook maar in de verte een politieauto ontwaar.

Ik ben bijzonder geïnteresseerd in de oorlogen die op Belgisch grondgebied zijn uitgevochten en het museum over het beroemde tankgevecht in de Ardennen is boeiend, maar vandaag gun ik mijzelf minder rust om het allemaal in me op te nemen. Ik blijf op mijn hoede voor elk geüniformeerd figuur in mijn blikveld.

Meestal ben ik haantje-de-voorstes bij klimmen en abseilen. Voor een paintball gevecht ben ik ook wel te porren; ik neem dan graag op de koop toe dat een docent daarbij collectief doelwit wordt en de meeste treffers mag incasseren.

Op het eind van deze schoolreis zijn de leerlingen en mijn collega's er op het 'adventure parcours' bij Agimont enthousiast mee in de weer. Het cadeautje van Anjo ligt me als een steen op de maag. Ik doe vandaag maar even niet mee.

Een gegeven paard

Ik geef aardig wat uren biologie. Voor mijn lokaal is er budget voor microscopen en wandkaarten. Voor een paar schedels, een skelet en anatomische modellen is helaas geen geld meer beschikbaar. Op het hoofdgebouw zijn er die wel in het biologielokaal en ik kan ze daar lenen. Ik grijp het aanbod van Stefan meteen met beide handen aan, wanneer hij me toezegt voor een paardenschedel te kunnen zorgen. Zijn vader werkt op het slachthuis. Een schedel van een koe komt als bonus, belooft hij. Ik ben in de veronderstelling dat de twee schedels grotendeels ontdaan zullen zijn van hersenen, vlees en huid. Mijn argeloosheid moet ontroerend geweest zijn.

Op een ochtend komt de conciërge de personeelskamer in met de mededeling, dat de moeder van Stefan net twee loodzware grijze vuilniszakken bij de portiersloge afgegeven heeft en of ik die zo snel mogelijk kom ophalen, want ‘het ruikt nogal’.

Ik haast me naar de ingang en help de conciërge uit zijn lijden. Ik heb een tussenuur. Er rest mij wat tijd om mijn aanwinst te bewonderen. Dat had ik beter met minder enthousiasme gedaan; de rottingslucht en de aanblik van een compleet paardenhoofd zorgen ervoor dat mijn ontbijt de kortste weg naar buiten kiest. Daar sta ik dan groen en geel, trillend op mijn benen naast mijn eigen kots met twee plastic zakken waaruit kadaverlucht ontsnapt.

Ik weet mijn afschuw enigszins te overwinnen en verdwijnt met het lugubere geschenk naar de achterkant van het schoolgebouw. Er is een stukje braakliggend land. Mijn buit ga ik hier voorlopig achterlaten. Ik werp nieuwsgierig nog een blik in de tweede zak. Een koe kijkt terug. Ze is helemaal compleet met horens. De goed dichtgebonden verpakking laat ik achter op het grasveldje.

Die dag ben ik er niet helemaal met mijn gedachten bij. Ik bedenk manieren om die schedels schoon te krijgen. Uitkoken is een optie, maar dat zal ik beslist na schooltijd achter de dependance moeten doen. Dan moet het vlees eraf gehaald worden en op een of andere manier moeten de hersenen eruit gelepeld worden. Ik verheug me al op die klus! Volgens de conciërge moeten in een van de garageboxen bij het hoofdgebouw nog wel een paar

oude metalen vuilnisemmers staan. Die worden niet gebruikt en daar moet zo'n kop toch inpassen om uit te koken. Ik ontdek echter in die opslagruimte een groot kunststof vat met deksel. Beide schedels passen erin.

Ik ga niet uitkoken en zeker niet uitlepelen. Ik laat vliegmaden het werk doen. Op de timmerafdeling haal ik een zak houtkrullen en zaagsel. Bij de lokale hengelsportzaak koop ik, tot verbazing van de winkelier, een kilo levende maden.

Op een zaterdagochtend zoek ik naar een geschikte plaats voor de ton. Ik ontdek het platte dak boven de praktijkafdeling van de dependance. Daar komt niemand en als ik het deksel goed afsluit, dan moeten ontluchtingsgaten van een paar centimeter doorsnee voldoende zijn om de zuurstofvoorziening te waarborgen en ook de insecten de vrijheid te geven. Een uur later staat alles op een goed geventileerde plaats op veilige hoogte.

Dat jaar klim ik regelmatig via de brandtrap het dak op om de reiniging van de koppen te controleren. Een zwerm vliegen kiest de vrijheid wanneer ik het deksel verwijder. Het dierlijk materiaal is bedekt met maden en eitjes. Je ziet dat de natuur perfect aan het opruimen is. De stank is nog niet verdwenen. Het deksel gaat er weer op. Het wordt met een speciale klembeugel opnieuw vergrendeld.

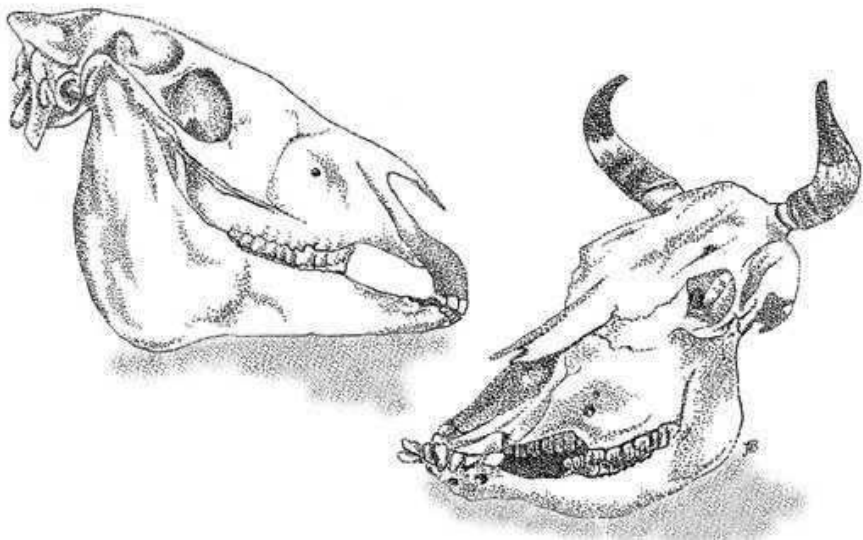
Ik krijg een baan op een andere school. Ik vergeet de koeienkop en het paardenhoofd. Vier jaar later besluit ik eens terug te gaan naar mijn oude werkplek en de collega's die me begeleid hebben in de eerste jaren van mijn leraarschap. Er zijn wat mensen vertrokken. Een enkeling op de dependance herinnert zich mij nog.

De adjunct-directeur komt de koffiekamer in: "Met jou heb ik nog een appeltje te schillen!"

Ik ben me van geen kwaad bewust, wanneer ik van hem hoor dat er een maand gezocht is naar de oorzaak van de weeïge lucht, die permanent aanwezig was in het schoolgebouw. Kruipruimtes, spouwmuren en kelders zijn geïnspecteerd en uiteindelijk wordt het vat met de schedels aangetroffen voor een ventilatierooster! Van de conciërge, die inmiddels al een jaartje met pensioen is, hoort hij dat de docent biologie het vat ooit op het dak plaatste. Het stond aanvankelijk op een plek waar het volstrekt geen kwaad

kon. Blijkbaar is daarna bij onderhoud aan het dak de container met levende have voor de luchtinlaat gezet.

Ik wandel nog even langs mijn oude leslokaal en zie twee spierwitte dierenschedels in de vitrinekast; ik heb maar niet gevraagd of ik ze nog mag hebben.

Ik heb het maar niet gevraagd

Hij ging te vroeg af

Begin november zijn de eerste dapperen al op de scooter naar België gereden voor vuurwerk. Soms rijdt vader op en neer naar Baarle-Nassau om het illegale spul op te halen. We zitten niet ver van onze zuiderburen, waar dat spul het hele jaar door te koop is. Het risico dat je ermee gepakt wordt en een vermogen aan knalwerk iets eerder dan gepland kwijt bent, nemen de meesten op de koop toe.

Ik hoor stoere verhalen in de klas over aanhoudingen door douane, veldpolitie of marechaussee; vooral als het smokkelwaar zo handig verstopt was, dat ze er mee weg komen. Zo word je op een lts de held van de dag! Je heldendom groeit uiteraard, als je het lef hebt om het vuurwerk mee naar school te brengen, al dan niet voor verdere verkoop. Het gaat vaak om niet-goedgekeurde strijkers en andere krachtige minispringladingen. Puur misdadig spul! Voor de op het schoolplein surveillerende docenten is nu extra goed opletten de boodschap. Telkens als er iets afgestoken wordt, komt dat vaak vanuit een kleine samensholing en dan gaat de dader schuil in de anonimiteit. Betrappen op het afsteken van vuurwerk is lastig; leerlingen zijn slim!

Maar een enkele keer zijn docenten net iets slimmer en heeft de groep niet in de gaten, dat ze voor het raam van een ogenschijnlijk leeg lokaal staan. Een collega houdt van daaruit ook de boel in de gaten. Ik heb een collega die vanwege zijn jeugdig uiterlijk en het feit dat hij uitsluitend aan de onderbouw les geeft, doodnuchter tussen de vierdeklassers gaat staan. Hij wordt bijna betrokken bij de samenzwering. Na de knal en de grootste lol bij de bovenbouwers, prent hij zich de vuurwerkafsteker goed in en wandelt met de groep na de pauze naar binnen. Via het smoelenboek is de dader snel gevonden. Hem wacht een forse straf. In zijn tas of kluisje treffen we doorgaans de rest van de contrabande aan.

Na de herfstvakantie houdt de politie regelmatig controle op vuurwerk in de lockers van de leerlingen. Heel af en toe is er dan toch iemand de pineut. Wapens hebben we gelukkig nooit aangetroffen in de leerlingenkluisjes. Dat geeft me ondanks dat rotvuurwerk toch een redelijk veilig gevoel.

De dagen worden korter en ieder jaar weer opnieuw wordt er via de media een antivuurwerkcampagne opgestart. Als school pakken we dat uiteraard

op. Complete lespakketten waarmee we zo aan de slag kunnen. De overheid heeft er het volste vertrouwen in, dat we er iets en schade mee kunnen beperken. Ik vind het leuk om die lessen te geven. Ooit was ik net zo jong, nieuwsgierig en onvoorzichtig.

Patatje oorlog

Op de ouderavond van mijn mentorklas komt de vader van Chris binnen. Hij steekt de linkerhand uit ter begroeting. Met een verontschuldigend gebaar wijst hij naar zijn rechterhand. Hij draagt een prothese.

“Ongelukje met vuurwerk, meneer”, zegt hij en neemt tegenover mij plaats. Over de schoolvorderingen van zijn zoon kan ik alleen maar dik tevreden zijn. Chris volgt voor een aantal theorievakken het verzwaarde programma, de resultaten zijn veelbelovend. Vader is apetrots.

In dit soort gevallen hoeven tienminutengesprekken niet per se tien minuten te duren. Ik maak van de resterende tijd gebruik om te informeren naar het vuurwerkongeval.

“Ik herinner me dat nog als de dag van gisteren”, begint de vader zijn verhaal. “Ik zit op een lts en wil elektricien worden. Ik kon goed leren en vond het ook leuk op school.”

De man moet even slikken. Hij vervolgt zijn verhaal: “Ik ga met mijn vrienden op een zaterdagavond naar de bioscoop en na de film wandelen we langs een cafetaria. We hebben nog wel even tijd voor de stadsbus komt en besluiten een frietje te halen. We lopen al etend richting bushalte en we hebben geen moment in de gaten, dat een stel jongens achter ons aankomt. Een van die jongens heeft een strijker aangestoken. Hij duwt die tussen mijn patat. Het is natuurlijk zijn bedoeling dat ik zo schrik, dat ik mijn eten met het vuurwerk weggooi voor het ontploft. Ik heb de strijker niet gezien. Ik dacht dat hij een frietje wilde pakken. Dat zou ik niet eens erg gevonden hebben. Die knal vergeet ik nooit meer en het geschrokken gezicht van die jongen ook niet! Pijn heb ik niet gevoeld, dat kwam veel later pas.”

“Heftig verhaal, man! De hand was niet meer te redden?” “Nee, de linkerhand is grotendeels hersteld, maar ik kan er niet alles meer mee. Rechts heb ik alleen nog een stompje, zoals u ziet.”

“Geen elektricien geworden, denk ik?”

“Nee, dat kon ik meteen vergeten. Ik ben chauffeur geworden. Met een aantal aanpassingen aan de auto kan ik toch rijden. Dat betaalt de verzekering van die jongen nog steeds.”

“Hoe is het met die jongen afgelopen?”